

LMBTQ+Budapest

LMBTQ+ identitásalkotás 2024 Budapestjén

Jelige: KDD124

2025.01.08.

Absztrakt

A tanulmány célja a budapesti LMBTQ+ közösség identitásalkotási folyamatának vizsgálata a magyar társadalmi viszonyulások és jogi környezet kontextusában. A kutatás központi kérdése, hogy a magyar társadalom negatív attitűdjei és a korlátozó jogszabályi környezet hogyan befolyásolja a közösség tagjainak identitásképzését, illetve milyen csoportosulások rajzolódnak ki a közösségen belül. Az eredmények azt mutatják, hogy a jogi és társadalmi szigorítások jelentősen beszűkítik az LMBTQ+ egyének identitásalkotásának terét, és komoly akadályt jelentenek az önellfogadás, valamint a látható identitásvállalás szempontjából. Az ehhez kapcsolódó, gyakran ellenséges közbeszéd tovább fokozza a kisebbségi stresszt és az internalizált homofóbia megjelenését. A kutatás félig strukturált interjúk módszerével készült, amelyek során LMBTQ+ civil szervezetek és a budapesti közösség tagjai osztották meg tapasztalataikat. Az eredményekből kiderül, hogy bár Budapest relatíve befogadóbb és nyitottabb légkört nyújt, mint a vidéki régiók, ugyanakkor belső feszültségek is megfigyelhetők, különösen a különböző identitáscsoportok között. A baráti csoportok megtartó ereje és a kedvezőbb városi környezet mindazonáltal sokaknak lehetőséget biztosít egy teljesebb önazonosság elérésére. A tanulmány rávilágít arra is, hogy a globális média és a közösségi platformok egyfelől segítik az információhoz jutást és a támogató hálózatok kiépülését, másfelől erősítik a polarizációt és a belső konfliktusokat. Ezek az ellentmondások többnyire abból fakadnak, hogy a különböző szexuális orientációk, nemi identitások, valamint az osztály- és generációs eltérések egyaránt alakítják a közösségen belüli erőviszonyokat. A kutatás relevanciája abban rejlik, hogy hozzájárul a magyarországi LMBTQ+ közösség helyzetének jobb megértéséhez.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	1
II. Kontextus	2
III. Elméleti háttér.....	5
III.1. Identitás.....	5
III.2. Identitás a habitusban	7
III.3. LMBTQ+ szexuális identitás.....	8
III.4. LMBTQ+ szexuális identitás értelmezése a társadalomban	10
III.5. Identitás-kritika és társadalmi igazságosság.....	12
IV. Módszertan	14
V. Eredmények	15
V.1. Interjúk civil szervezetekkel	16
V.1.1. Közösségi kohézió és megosztottság.....	16
V.1.2. Jogszabályi és társadalmi környezet hatásai.....	16
V.1.3. Média és közösségi média szerepe	17
V.1.4. Belső konfliktusok és eltérések.....	18
V.1.5. Konformitás és radikalizmus	18
V.2. Személyes interjúk az LMBTQ+ közösség tagjaival.....	19
V.2.1. Szexuális identitás és szexualitás megítélése.....	19
V.2.2. Az LMBTQ+ közösséghez való tartozás	20
V.2.3. Identitásalkotás és társadalmi kontextus.....	20
V.2.4. Különbségek vidéki és városi tapasztalatok között	21
V.2.5. Globális értékek és közösségi média hatása	22
VI. Következtetések.....	23
VI.1. Az LMBTQ+ identitás kialakításának folyamata Magyarországon.....	23
VI.2. A budapesti LMBTQ+ közösség megtartó ereje	25
VI.3. Csoportosulások a budapesti LMBTQ+ közösségben.....	26
VII. Konklúzió.....	28
VIII. Hivatkozásjegyzék	31
IX. Mellékletek	34

I. Bevezetés

A magyarországi LMBTQ+ közösség helyzetét a jogi és társadalmi elismerés ingadozása, valamint a növekvő jogi korlátozások határozzák meg, amelyek az utóbbi években egyre ellenségesebbé váltak. Az azonos nemű kapcsolatok dekriminalizálása 1962-ben az adott időszakban progresszívnek tekinthető, azonban a 2010 óta tapasztalt jogszabályi változások – mint az Alaptörvény heteronormatív családfogalma (Sipos és Bagyura, 2024) és a „propaganda törvény”¹ (Háttér Társaság, 2023) – jelentősen szűkítették az LMBTQ+ jogokat. A közbeszéd polarizálódása és a transznemű személyek jogi elismerésének megszüntetése (Primecz és Pelyhe, 2023) tovább mélyítette a közösség marginalizálódását.

Míg a társadalmi attitűdök lassan pozitív irányba mozdulnak el (Háttér Társaság, 2023), ez a folyamat túl lassú ahhoz, hogy ellensúlyozza a kormányzati intézkedések és a társadalmi polarizáció negatív hatásait, így az LMBTQ+ közösség teljes körű társadalmi integrációja és elfogadása továbbra is távoli célnak tűnik. Ebben a környezetben feltételezhetjük, hogy a szofisztikált identitásalkotás és megélés erősen korlátozott a magyarországi közösség számára. A magyar közösségről szóló kutatások főként az elnyomás mértékét tárgyalják, az identitásalkotásról és megélésről szinte nem olvashatunk magyar szakirodalmat. Kutatásunkkal ezt a hiányt igyekszünk pótolni.

Kutatásunk során két kérdést vizsgálunk meg. Elsősorban a következő kérdésre keressük a választ: A budapesti LMBTQ+ közösség identitásalkotási folyamatát hogyan befolyásolják a magyar társadalom viszonyulásai és attitűdjei. Úgy gondoljuk, hogy a Magyarországon tapasztalható negatív viszonyulás korlátozza az identitásalkotás horizontját. Az első kutatási kérdésünkkel ezen hipotézisünket teszteljük. Emellett a következő kérdésre is keressük a választ: Milyen csoportosulások fedezhetők fel a budapesti LMBTQ+ közösségben. Henning Bech (1998) négy féle identástípust határoz meg az LMBTQ+ közösségen belül, viszont állítása szerint a közel tökéletes jóléti államok esetében a heteroszexuális és homoszexuális identitások eltűnésével, az LMBTQ+ közösség csoportokra bonthatósága is csökken. Úgy gondoljuk, Magyarországon továbbra is lehetséges csoportosulásokat azonosítani a közösségen belül. Kutatásunk ezen része exploratív, így hipotézist nem állítunk a kérdésünkhöz. A kutatási kérdések vizsgálatára kvalitatív módszertant alkalmazunk: félig strukturált interjúkat készítettünk magyar LMBTQ+ civil szervezetek képviselőivel, illetve budapesti közösség

¹ 2021. évi LXXIX. törvény a pedofil bűnelkövetőkkel szembeni szigorúbb fellépésről, valamint a gyermekek védelme érdekében egyes törvények módosításáról

tagjaival, annak érdekében, hogy megvizsgáljuk az identitásalkotáshoz kapcsolódó dinamikákat.

A bevezető után, a II. fejezetben mutatjuk be azt, hogy jelenleg milyen társadalmi dinamikákban és jogszabályi környezetben létezik a magyarországi LMBTQ+ közösség. A III. fejezetben a kutatás elméleti keretrendszerét alkotjuk meg. Először Judith Butler, Anthony Giddens és James D. Fearon identitáselméleteit szintetizáljuk Pierre Bourdieu habituselméletével, annak érdekében, hogy megértsük, a modern elképzelések szerint hogyan alakul az identitásalkotási folyamat. Ezután a szexuális és LMBTQ+ identitást mutatjuk be Michel Foucault, Eve Sedgwick és Judith Butler nyomán, majd végül a közösség elnyomását tárgyaljuk. Az elméleti keret megalkotását az identitás-kritika és a társadalmi igazságosság bemutatásával zárjuk, Žižek és Fraser alapján. Az elméleti háttér tárgyalását követően, a IV. fejezetben részletezzük a kutatásunk módszertanát, illetve bemutatjuk az interjúalanyokat. Az V. fejezetben közöljük az interjúk eredményeit, majd a VI. fejezetben mutatjuk be kutatásunk következtetéseit, végül a VII. fejezetben összefoglaljuk a tanulmányt.

A kutatásunk a budapesti LMBTQ+ közösségre fókuszál, kizárólag interjúk elemzésére támaszkodva, ami korlátozza az eredmények általánosíthatóságát és reprezentativitását. Ezen korlátok ellenére a jelen tanulmány fontos betekintést nyújt a vizsgált közösség speciális tapasztalataiba.

II. Kontextus

A magyarországi LMBTQ+ közösség számos kihívással néz szembe, amelyeket történelmi, politikai és társadalmi tényezők összetett kölcsönhatása alakít. Az évek során a közösség előrelépéseket és visszaeséseket is tapasztalt, különösen a jelenlegi kormányzat egyre ellenségesebbé váló politikai környezetének hatására.

Történelmileg Magyarország LMBTQ+ jogokhoz való viszonyulása hullámzó volt. A szocializmus idején, 1962-ben dekriminalizálták az azonos neműek közötti beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatokat, ami viszonylag progresszív jogi alapot teremtett az LMBTQ+ jogok számára más európai országokhoz képest (Primecz és Pelyhe, 2023). Azonban a poszt szocialista átmenet két ellentétes tendenciát hozott magával: az emberi jogok, így az LMBTQ+ jogok terén is megfigyelhető liberalizációt, illetve egy konzervatív fordulatot, amelyben a hagyományos, gyakran kirekesztő nézetek újra előtérbe kerültek a szexualitás és nemi identitás kapcsán. (Béres-Deák, 2022).

2010 óta Magyarországon több olyan jogszabályi változás történt, amelyek egyre inkább marginalizálták az LMBTQ+ közösséget. Az Alaptörvény 2011-es hatálybalépése heteronormatív értelmezést ad a családnak és a házasságnak, kizárva az azonos nemű párokat ezekből a definíciókból (Sipos és Bagyura, 2024). Ez a jogi keret tovább korlátozta az LMBTQ+ személyek jogait, különösen az örökbefogadás terén, ahol előnyben részesítik a heteroszexuális házaspárokat, gyakorlatilag kizárva ezzel a legtöbb azonos nemű párt az örökbefogadás lehetőségéből (Béres-Deák, 2022).

A jogi korlátozások mellett a 2021-ben elfogadott „propaganda törvény” is jelentős hatással volt az LMBTQ+ közösségre. Ez a jogszabály, amely hivatalosan „gyermekvédelmi törvény” néven ismert, megtiltja az LMBTQ+ identitások és témák megjelenítését olyan tartalmakban, amelyek kiskorúak számára hozzáférhetőek. A törvény a gyermekvédelem ürügyén összemosza a heteronormativitástól eltérő szexualitást a pedofiliával. Diszkriminatív jellege miatt komoly nemzetközi kritikát váltott ki, mivel gyakorlatilag ellehetetleníti az LMBTQ+ témák pozitív bemutatását az iskolákban, a médiában és más nyilvános helyeken, ahol gyermekek is jelen lehetnek. A Háttér Társaság 2023 novemberében közzétett jelentése szerint a magyar lakosság 83%-a hallott már a törvényről, és sokan problémásnak tartják annak következményeit, például az iskolai szexuális nevelés akadályoztatását és a médiatartalmak cenzúrázását.

A transznemű emberek helyzete is jelentősen romlott az elmúlt években. 2020-ban Magyarország olyan törvényt fogadott el, amely megtiltja a jogi nemváltoztatást, előírva, hogy az egyén születési neme nem módosítható a hivatalos dokumentumokban (Primecz és Pelyhe, 2023). Ezt a jogszabályt széles körben bírálták mind hazai, mind nemzetközi szinten, különösen azért, mert ellentétes a magyar Alkotmánybíróság korábbi döntéseivel, amelyek a nemváltoztatást alapvető emberi jognak ismerték el (Primecz és Pelyhe, 2023).

Az LMBTQ+ kérdésekkel kapcsolatos közbeszéd Magyarországon egyre inkább megosztottá válik. A jelenlegi politikai hatalom retorikája gyakran az LMBTQ+ személyeket a hagyományos értékek és a nemzeti identitás fenyegetéseként állítja be (Béres-Deák, 2022). Ez a narratíva része egy tágabb diskurzusnak, amelyben különböző kisebbségi csoportokat, például a migránsokat és a romákat is a magyar társadalom ellenségeiként mutatnak be. Az LMBTQ+ közösség, különösen a transznemű személyek, ezeknek a feszültségeknek a középpontjába kerültek, mivel a kormány és az általa támogatott média gyakran alkalmaz homofób és transzfób narratívákat a konzervatív bázis megerősítésére (Primecz és Pelyhe, 2023).

Az előbújás és a személyes tapasztalatok jelentős szerepet játszanak abban, hogyan formálódik a társadalom hozzáállása az LMBTQ+ közösséghez. A Háttér Társaság 2023-as jelentése szerint a magyar lakosság 54%-a ismer személyesen legalább egy leszbikus, meleg, biszexuális vagy transznemű személyt, ami jelentős növekedést mutat a 2019-es 24%-os arányhoz képest. Noha ez pozitív előrelépésnek tekinthető, a jelentés arra is rávilágít, hogy az előbújással kapcsolatos attitűdök továbbra is vegyesek: a lakosság 46%-a úgy véli, hogy az LMBTQ+ személyeknek nem kellene nyilvánosan felfedniük identitásukat, hanem inkább magánügyként kellene kezelniük (Háttér Társaság, 2023).

A családi elfogadás szintén jelentős tényező az LMBTQ+ személyek társadalmi megítélésében. A jelentés szerint a magyar lakosság közel háromnegyede (71%) elfogadná, ha gyermeke leszbikus, meleg vagy biszexuális lenne, ami jelentős növekedés a 2019-es 50%-os arányhoz képest (Háttér Társaság, 2023). Ezen túlmenően csökkent azok aránya, akik orvosi vagy pszichológiai segítséget keresnének ilyen esetben, és mindössze 1% szakítaná meg kapcsolatát a gyermekével, ha kiderülne, hogy az LMBTQ+ közösség tagja (Háttér Társaság, 2023).

Az ellenséges környezet a nyilvános terekben is megnyilvánul, ahol az LMBTQ+ láthatóságot ellenállással fogadják. Például a Budapest Pride, amely az LMBTQ+ közösség egyik legláthatóbb megnyilvánulása Magyarországon, többször is jelentős ellenállással szembesült. Bár a Pride felvonulások 1997 óta megrendezésre kerülnek, a szükséges védelem szintje rávilágít az LMBTQ+ közösség és a társadalom szélsőséges-konzervatív elemei közötti folyamatos feszültségekre (Sipos és Bagyura, 2024). A rendőrség szerepe a Pride résztvevői biztonságának biztosításában, gyakran jelentős kordonnal, jól mutatja az LMBTQ+ láthatóság törekény helyzetét Magyarországon (Béres-Deák, 2022).

Az LMBTQ+ személyek tapasztalatai Magyarországon jelentősen eltérnek városi és vidéki környezetben. Vidéken az LMBTQ+ emberek gyakran nagyobb kihívásokkal szembesülnek az erősebb konzervatív értékek és a szorosabb közösségi kapcsolatok miatt, amelyek felerősíthetik a nem heteronormatív identitásokkal kapcsolatos megbélyegzést (Béres-Deák, 2022). A „kompartmentalizáció”, vagyis az a stratégia, amikor valaki nyíltan vállalja LMBTQ+ identitását a városban, de titkolja azt a szülővárosában, gyakran alkalmazott módszer a kedvezőtlen környezetekben (Béres-Deák, 2022). Ez a dinamika jól mutatja a földrajzi elhelyezkedés és az identitás közötti összetett kapcsolatot Magyarországon, ahol a vidéki területek gyakran a hagyományos értékek bástyáiként szolgálnak, amelyek ütköznek a városi központokban található elfogadóbb hozzáállással (Sipos és Bagyura, 2024).

Összességében a magyarországi LMBTQ+ közösség helyzetét a jogi elismerés ingadozása, a növekvő jogi korlátozások, valamint a mélyen polarizált közbeszéd határozza meg. A közösség jelentős kihívásokkal szembesül mind a jogi, mind a társadalmi térben, miközben a jelenlegi politikai és társadalmi környezet továbbra is akadályozza az LMBTQ+ személyek teljes körű társadalmi integrációját és elfogadását. Míg a társadalmi attitűdök lassan pozitív irányba mozdulnak el, különösen a személyes kapcsolatok és a családi elfogadás terén, a jogi és politikai környezet továbbra is komoly akadályokat gördít az LMBTQ+ közösség elé.

III. Elméleti háttér

A kutatásunk elméleti háttere három részből áll: az identitáselmélet, a habituselmélet, és az LMBTQ+ identitás elmélete. Az identitáselméletet az 1. alfejeztben mutatjuk be Butler, Giddens és Fearon munkássága alapján, majd a 2. alfejezetben szintetizáljuk Bourdieu habituselméletével. Ezt követően a 3. fejezetben mutatjuk be a szexuális és LMBTQ+ identitás kialakulását, a 4. alfejezetben pedig a korábban tárgyaltak szerint azt mutatjuk be, hogy ez az identitás hogyan értelmezhető a habitusban. Végül, az 5. alfejezetben reflektálunk az identitás-kritikára és a társadalmi igazságosság elméletére.

III.1. Identitás

Az identitás fogalma számos tudományterületen népszerű és kiemelt téma, hiszen az egyén önmeghatározása és a társadalmi csoportokhoz való tartozása alapvetően befolyásolja a társadalmi struktúrákat és interakciókat. Az identitás elméletek komplex hálózatot alkotnak, melyek különböző aspektusokból közelítik meg az egyén és a társadalom közötti kapcsolatot, valamint az identitás dinamikus és többdimenziós természetét.

Anthony Giddens (1991) a "Self and Society in the Late Modern Age" című művében az identitást egy folyamatként írja le, amelyet az egyének a modern társadalom dinamikus környezetéhez való alkalmazkodás során alakítanak ki. Giddens (1991) szerint az identitás nem egy statikus entitás, hanem egy folyamatos önalkotási és önreflexiós folyamat, amelyet a "magas modernitás" feltételei mélyen befolyásolnak, ebben a korszakban ugyanis az egyéneknek állandóan alkalmazkodniuk kell a társadalmi változások felgyorsult üteméhez. Giddens (1991) úgy véli, hogy a modernitás reflexív jellege arra kényszeríti az egyéneket, hogy az identitás kialakítását egy permanensen tartó folyamatként „vezényeljék le”. Ez a reflexivitás, amely a modern intézmények sajátossága, megköveteli, hogy az egyének folyamatosan figyelemmel kísérjék és felülvizsgálják cselekedeteiket az új információk és a változó

körülmények fényében (Giddens, 1991). Giddens (1991) ezt „intézményi reflexivitásnak” nevezi, ahol a hagyományos struktúrák és szerepek állandó újraértelmezésre kerülnek, és az egyéneknek aktívan kell kialakítaniuk identitásukat ebben a kontextusban. Giddens elméletének (1991) egyik kulcsfontosságú eleme az „ontológiai biztonság” fogalma, amely azt jelenti, hogy az embereknek szükségük van egy stabil érzésre saját létezésükkel kapcsolatban. Az ontológiai biztonság elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyének megőrizzék koherens önérzetüket a modernitás gyors változásai közepette. Azonban a modernitás feltételei „egzisztenciális szorongást” is kiválthatnak, ahol a különböző identitási utak közötti választás szabadsága bizonytalansághoz és stresszhez vezethet (Giddens, 1991).

Judith Butler identitáselmélete, különösen a performativitás fogalma, jelentős eltérést jelent az identitás hagyományos, stabil és belső lényegét feltételező megközelítéseitől. Butler (1990) azt állítja, hogy az identitás nem valami, amivel rendelkezünk, hanem valami, amit csinálunk – egy sor cselekedet, amelyek azt alkotják, amit identitásként érzékelünk. A performativitás azokat az ismétlődő, társadalmilag szabályozott cselekedeteket jelenti, amelyek az identitást alkotják, és ezek a cselekedetek nem egy előzetesen létező identitás kifejezései, hanem azok az eszközök, amelyek révén maga az identitás létrejön (Butler, 1990). Butler a nemi identitást használja, mint példát a performativitásra. A nem nem egy velünk született tulajdonság, hanem ismétlődő cselekedetek és viselkedések révén jön létre, amelyek megfelelnek a társadalmi normáknak és elvárásoknak (Butler, 1990). Ezek az ismétlődő cselekedetek megszilárdítják a nem természetességének érzékelését, még akkor is, ha az társadalmilag konstruált (Butler, 1990). Ez a nézet megkérdőjelezi a nemek hagyományos bináris értelmezését, és lehetőséget nyit a különböző identitás kifejezések számára.

James D. Fearon (1999) az identitást kettős fogalomként értelmezi, amely magába foglal társadalmi és személyes dimenziókat. Létezik társadalmi identitás, mely az egyéneket különböző társadalmi csoportokba sorolja bizonyos tagsági szabályok és jellemző tulajdonságok vagy viselkedések alapján (Fearon, 1999). A társadalmi identitás azokat a címkéket jelenti, amelyekkel az embereket csoportokba soroljuk, például nemzetiség, etnikum, nem vagy foglalkozás szerint. Ezek a kategóriák nem csupán címkék, hanem gyakran szerepekkel, elvárásokkal és viselkedésekkel társulnak, amelyeket a csoport tagjaitól elvárnak (Fearon, 1999), tehát normatív jellegűek. Ezzel szemben a személyes identitás azokat a tulajdonságokat, hiedelmeket és jellemvonásokat jelenti, amelyeket egy egyén alapvetőnek tart önmaga meghatározásában, és amelyekre különösen büszke, vagy amelyeket a saját

önazonossága meghatározó részének tekint (Fearon, 1999). Ez az identitásaspektus az, amit az ember változhatatlannak vagy alapvetőnek tart saját maga szempontjából.

Az identitás a fenti elméletek szintézisében egy összetett, dinamikus és többretegű fogalomként érthető meg, amely az egyén folyamatos önalkotása és a társadalmi normák, valamint szerepek közötti kapcsolatrendszer eredményeként alakul ki. Az identitás nem egy rögzült tulajdonság, hanem egy folyamatosan változó és fejlődő konstrukció, amelyet egyszerre formálnak a belső reflexiók és a külső társadalmi hatások. Az identitás performatív és reflexív jellegű, ami azt jelenti, hogy állandóan alakul és alkalmazkodik a változó társadalmi környezethez, miközben az egyén számára biztosít egyfajta személyes folytonosságot és a közösséghez való tartozás érzését is egyben.

III.2. Identitás a habitusban

Pierre Bourdieu habitus-elmélete a társadalmi struktúrák és az egyéni cselekvés közötti kapcsolatot vizsgálja. A habitus olyan mélyen gyökerező szokások, készségek és diszpozíciók összessége, amelyeket az egyének társadalmi környezetükben és neveltetésük során sajátítanak el, és amelyek meghatározzák a világ érzékelésének módját, az egyének gondolkodásának és cselekvésének módját (Bourdieu, 1977). Ez a fogalom rámutat arra, hogyan internalizálják az egyének társadalmi környezetük struktúráit, és hogyan alakítják ki azok viselkedését úgy, hogy közben az egyén cselekedetei is hozzájárulnak ezen struktúrák fenntartásához és újratermeléséhez (Maton, 2014). Ezáltal a habitus nem statikus, hanem egy folyamatosan változó struktúra, amely az egyén tapasztalatai és a társadalmi környezet közötti dinamikus kapcsolatban formálódik.

Bourdieu (1990) szerint a habitus nem a szabályok tudatos követésének eredménye, hanem egy tudattalan, testben meggyökerezett szocializációs folyamat, amely révén az egyén magatartása összhangban van a társadalmi világ struktúráival. A habitus így egyszerre generálja és tükrözi a társadalmi gyakorlatokat, hozzájárulva a társadalmi hierarchiák újratermeléséhez, elsősorban a kulturális tőke közvetítésével (Nash, 1999). Ez a koncepció központi szerepet játszik annak megértésében, hogy a társadalmi egyenlőtlenségek hogyan maradnak fenn és újulnak meg, mivel a habitus meghatározza, hogy az egyének hogyan mozognak a társadalmi mezőkben, gyakran megerősítve a fennálló hatalmi viszonyokat (Nash, 1999).

Bourdieu habitus fogalma keretet biztosít az identitás társadalmi konstrukciójának megértéséhez. Az identitás a habitus elméletének keretein belül olyan dinamikus folyamatként

értelmezhető, amely a társadalmi struktúrák internalizációjának és az önformálás folyamatának eredménye. Pierre Bourdieu korábban bemutatott gondolatai alapján a habitus tehát a társadalmi környezet és neveltetés által kialakított, mélyen beágyazott diszpozíciók és gyakorlatok összessége, amelyek meghatározzák az egyén világtérértelmezését és cselekvési mintáit. A társadalmi helyzetek és tapasztalatok különböző habitusokat hoznak létre, amelyek meghatározzák az egyének társadalmi pozícióit és identitásukat (Bourdieu, 1984).

Ez az internalizáció összhangban áll Anthony Giddens reflexív identitáselméletével, amely az identitást nem változatlan tulajdonságként, hanem a folyamatosan változó társadalmi környezethez való alkalmazkodás eredményeként írja le. Míg Giddens (1991) az identitás tudatos, reflexív formálódását hangsúlyozza a modernitás kihívásainak tükrében, addig Bourdieu (1997) habitus fogalmának keretében az identitás formálódása elsősorban nem tudatos folyamat, amely az egyén szocializációjában gyökerezik. Judith Butler (1990) performativitás-elmélete pedig azt mutatja meg, hogy az identitás ismétlődő, társadalmi normáknak megfelelő gyakorlatok révén alakul ki, és ezek a gyakorlatok szorosan kapcsolódnak a habitus által meghatározott diszpozíciókhoz. A habitus különböző társadalmi rétegekben eltérő módon jelenik meg; például a marginalizált csoportok esetében gyakran a társadalmi kirekesztés és a korlátozott lehetőségek tapasztalatai tükröződnek, ami az identitásban is megjelenik (Bourdieu, 1984). Az identitás formálódását tovább árnyalja a társadalmi kategóriák interszekcionalitása, amely során az egyének több, egymással összefonódó habitus révén tapasztalják meg társadalmi helyzetüket, ezáltal összetett módon alakítva önazonosságukat. Mindezek alapján az identitás olyan összetett és dinamikus konstrukcióként értelmezhető, amely a belső reflexiók és külső társadalmi hatások eredményeképpen folyamatosan formálódik.

III.3. LMBTQ+ szexuális identitás

Az előzőekben felvázolt struktúra és identitásalkotás relációban igyekszünk értelmezni az LMBTQ+ közösség szexuális identitásalkotási folyamatát. Michel Foucault (1978) "A szexualitás története" c. könyvének "A tudás akarása" c. kötetében fektette le a modern szexualitásról való gondolkodás alapjait. Foucault szerint a szexualitás és a szexuális identitás a hatalomgyakorlás tárgya. Míg a klasszikus viktoriánus nézet szerint a szexualitást évszázadok óta represszió sújtotta, addig Foucault úgy gondolja, hogy valójában nem elnyomásról kell beszélnünk, hanem a szexualitásról szóló diskurzus alakításáról, illetve fontos észrevenni a hatalom produktív jellegét: a diskurzus alakítása voltaképpen egy olyan szabályozás, amelyen

keresztül a hatalom folyamatosan alakította a szexualitás jelentését. Foucault kifejezetten a homoszexualitásról is említést tesz korszakalkotó könyvében: szerinte a homoszexualitás (ez alatt jelen esetben a heteroszexualitástól való bárminemű eltérést érthetjük) klasszikus értelmezésében egyfajta abberációként, vagy betegségként van kategorizálva, viszont a szexualitásról szóló diskurzus alakulása teret enged a szexuális liberalizációnak (Bernal Crespo et al., 2016).

A heteroszexuálistól eltérő szexuális identitások mélyebb megértésében Eve Sedgwick (1990) „Epistemology of the Closet” c. könyvében felvázolt, szintén korszakalkotó elmélete segít. Sedgwick úgy gondolja, hogy egy erős binaritás jelenik meg a heteroszexualitás és a homoszexualitás között. Ez a binaritás Sedgwick értelmezésében megszilárdítja a heteronormatív világrendet, és amennyiben individuális vagy társadalmi szinten megjelenik a homoszexualitás, a heteronormativitásba, tehát a klasszikus társadalmi berendezkedésbe vetet hit meginog. Ez a megingás, még inkább az ettől való félelem az egyik oka annak, hogy létezik a „homoszexuális pánik”, a „szekrény” (vagy closet) jelensége. Sedgwick (1978) keretrendszere szerint egy homoszexuális egyén addig „tartózkodik a szekrényben”, ameddig nem fedi fel szexuális identitását, és akkor „bújik elő a szekrényből”, amikor felfedi azt.

A szekrény analógiát, azaz az alternatív szexualitás felvállalásáról és elfogadásáról szóló diskurzust továbbgondolva, Judith Butler (1993) „Imitation and Gender Insubordination” c. esszéjében fogalmazta meg kritikáit a homoszexualitásról. Butler úgy gondolja, hogy annak ellenére, hogy a homoszexualitás diskurzusa felüdítő is lehet, fontos észrevenni, hogy az elfogadásról és felfedéséről alakított társadalmi képek tulajdonképpen a homofób és heteroszexista berendezkedések termékei, és a felfedés gyakran és nagyon könnyen az elnyomás tárgyává teheti az egyéneket. Éppen ezért hangsúlyozza Butler (1993) a homoszexuális identitás kettősségét: egyszerre jelent stabilitást, hiszen kiforrott identitásképről árulkodhat az, ha valaki felfedi az alternatív szexualitását, ugyanakkor jelent instabilitást is, hiszen ez az identitás-típus megkérdőjelezi a társadalmi struktúrákat.

Visszatérve Butler performativitás elméletére, megérthetjük, hogy a homoszexuális (és más alternatív szexuális) identitás azért hordoz magában instabilitást, mivel felfedésének lehetősége nagyban függ attól, hogy milyen társadalmi struktúrák keretezik a diskurzust. Ezek a struktúrák folyamatosan változásban vannak, a „szekrényből való előbújás” pedig pontosan ezt a folyamatos változást mutatja.

A bemutatott elméletek arra világítanak rá, hogy a szexuális identitás, és különösképpen az alternatív szexuális identitás alkalmas a társadalmi struktúrák erős és látványos megkérdőjelezésére, és újradefiniálására, éppen ezért az erről alkotott diskurzus sok esetben a hatalom által befolyásolt, amit könnyen értelmezhetünk elnyomásként. Az alternatív szexuális identitások esetében különösen fontos azt látni, hogy a szexuális identitás felfedezése instabilitási kockázatot jelent sok esetben az egyének számára.

III.4. LMBTQ+ szexuális identitás értelmezése a társadalomban

Anthony Giddens (1992) "The Transformation of Intimacy" c. könyvében – többek között a repressziós hipotézis foucault-i cáfolatára reagálva – mutatja be azt, hogy a szexuális identitás szerepe és helyzete hogyan alakul át a késő-modern társadalmakban. Giddens (1992) szerint a női egyenjogúság, illetve a romantikus szerelmen alapuló párkapcsolat eszméjének fókuszba kerülése létrehozta a tiszta párkapcsolat intézményét, amely a felek kölcsönös egyenlőségén alapszik, és alapjaiban kérdőjelezi meg a heteronormatív és maszkulin struktúrákat. Az újonnan kialakult társadalmi térben több struktúra is elválik egymástól, például a szexualitás és a házasság, vagy az alárendeltségi viszonyok és a kapcsolati státuszok. Giddens állítása szerint a modern társadalmakban a szexualitás gyakran egybeolvad a hatalommal, hiszen amennyiben elfogadjuk a repressziós hipotézist, beláthatjuk, hogy a civilizált társadalmak kialakulásának inherens része a szexualitás feletti kontroll. Ugyanakkor Giddens azt gondolja, hogy a szexualitás és a civilizáció közötti kapcsolat komplex és dinamikus, és a szexualitás szabályozása és felügyelete révén civilizációs folyamatok formálódnak.

Láthatjuk tehát, hogy a giddens-i elmélet szerint a szexualitás a modern társadalmakban sokkal kevésbé kapcsolódik "megszokott" heteronormatív struktúrákhoz, viszont a társadalmi fejlettség és a szexualitás kapcsolata inherensen feltételez valamekkora kontrollt a szexuális identitás felett. A heteronormatív struktúrák hangsúlyvesztését a Sedgwick által felvázolt heteroszexuális-homoszexuális binaritás fellazulásaként is értelmezhetjük. Voltaképpen ezt támasztja alá Henning Bech is, aki 1998-as esszéjében azt állítja, hogy a klasszikus homo- és heteroszexuális identitások a (majdnem) tökéletes jóléti államokban eltűnnek, mivel ezekben az államokban nem uralkodnak erős heteronormatív struktúrák, és az erőforrások közel egyenlő mértékben elérhetők mindenki számára, szexuális identitástól függetlenül. Ebből következi az, hogy a nem-jóléti államok esetében továbbra is fontos szerepet kap a heteroszexuális és alternatív szexuális identitások kettéválasztása.

Bech (1998) állításából következik az is, hogy a nem-jóléti államok esetében szofisztikált identitástípusok is kialakulhatnak, Bech négy identitáskonstrukciót sorolt fel: a klasszikus homoszexuális identitást, az ide kapcsolódó eszmék szerint az azonos neműek iránti vágy és vonzódás a mélyen gyökerező belső természet elkerülhetetlen kifejeződése és eredménye, mely az emberek egy bizonyos csoportjára jellemző; a homofil identitást, melyben az orientáció mellett megjelenik a romantikus vonzalom is, a meleg és lesbikus identitást, melyben szerepet kap az egyenjogúságért folytatott harc, illetve a queer identitást, mely az alternativitás teljeskörű megélésére koncentrál (Bech 1998, 245-246). Simonelli et al. (2022) szerint a szexuális identitás a következő elemekből tevődik össze: biológiai nem, gender identitás, szexuális orientáció, gender szerep. Ez a tipizálás Bech (1998) alapján kiegészíthető egy ötödik elemmel, a szexualitásból fakadó társadalmi szereppel. Feltételezhetjük, hogy a nem-jóléti államok LMBTQ+ identitásalkotásai folyamataival kapcsolatos bech-i implikációk alkalmazhatók a posztoszocialista kelet-európai országok, köztük Magyarország helyzetére. Górska et al. (2017) szerint ezekben az államokban a jogrendszerbe ágyazott szexuális stigma visszafogja az LMBTQ+ közösség tagjainak kollektív fellépését, illetve individuális szinten belső homofóbiát kelt. Ezekben az országokban jellemző az erős, államilag támogatott heteroszexizmus, ami konzerválja a társadalom heteronormatív struktúráit, ezáltal ellehetetleníti az erre irányuló változtatási kísérleteket és fenntartja a status quot (Górska et al., 2017). Ezen változtatási kísérletek alatt a nem-heteroszexuális identitások láttatási kísérletére gondolhatunk, így érthetjük, hogy a kollektív fellépést milyen mechanizmuson keresztül akadályozza a heteroszexizmus. Az individuális hatás-mechanizmust főként a diszkrimináció következményeként érthetjük meg. Simonelli és munkatársai szerint a diszkriminált LMBTQ+ közösség tagjai internalizálják a társadalmi sztereotípiákat, ami megnövekedett internalizált homofóbiát eredményez, ez pedig gátolja a közösség tagjai számára a szabad identitásalkotást és felvállalást. Az internalizált társadalmi struktúrákra egy példa az LMBTQ+ közösségekben is tapasztalható bifóbia: a biszexuális identitással rendelkező egyének nagyon sokszor hasonló diszkriminációval találkoznak a közösségen belül, mint a közösségen kívül (Simonelli et al., 2022).

Az eddig tárgyalt elméletek alapján azt mondhatjuk, hogy az LMBTQ+ identitás egy olyan performatív és reflexív projekt, amely képes a heteronormatív értékrend megingatására. Éppen ezért ezt az identitást rendszeres diszkrimináció éri, főként a tradicionális értékrendeket valló közösségekben, annak ellenére is, hogy a modern társadalmakban, a nemi egyenlőségre alapozva kezd leépülni a klasszikus heteronormatív és férfi-központú világrend.

Feltételezhetjük, hogy a magasabb fokú diszkrimináció eredményeképpen, az LMBTQ+ identitásalkotás egy nehezített reflexív és performatív projekt, mind az individuumok és a közösség szintjén is, hiszen a tradicionális, merev társadalmi struktúrák, a habitus-elmélet alapján korlátozzák ennek a folyamatnak a szofisztikált megvalósulását. Simonelli és munkatársai megfogalmazása szerint jelenleg egy szex-negatív társadalomban élünk, amelyben kellőképpen tabusított a szexualitás ahhoz, hogy az egyének ne legyenek képesek szabadon, stigma és diszkrimináció mentesen megélni a szexualitásukat. A szerzők szerint szex-pozitív megközelítés szükséges a szexuális felszabadulás eléréséhez.

III.5. Identitás-kritika és társadalmi igazságosság

Az identitáselméletek kiemelkedő jelentőségűek, mivel az egyén önmeghatározása és a társadalmi csoportokhoz való tartozása alapvetően formálja a társadalmi struktúrákat és interakciókat, miközben különböző aspektusokból vizsgálják az identitás dinamikus és többdimenziós természetét. Az identitáselméletek kritikái azonban többek között arra mutatnak rá, hogy az identitásra és identitáskeresésre való túlzott összpontosítás elrejthet mélyebb rendszerszintű problémákat vagy egyenlőtlenségeket (Fraser, 1995; Žižek, 1999). Nancy Fraser (1995) szerint az identitáspolitikák gyakran háttérbe szorítják a gazdasági újraelosztási politikákat, amelyek elengedhetetlenek lennének a strukturális egyenlőtlenségek felszámolásához. Fraser szerint a gazdasági igazságosság és a társadalmi újraelosztás kérdései sokszor elsikkadnak, amikor az identitáspolitikák kerül előtérbe, ami végső soron konzerválhatja a meglévő társadalmi struktúrákat és egyenlőtlenségeket. Slavoj Žižek hasonlóan kritikus az identitáspolitikával szemben. Szerinte az identitásra való fókuszálás elterelésként szolgál a kapitalizmus rendszerszintű kritikája elől, mivel az identitáspolitikák a neoliberális kapitalizmus diskurzusának részévé váltak (Žižek, 1999). Žižek szerint az identitáspolitikák nem nyújtanak megoldást a társadalmi igazságtalanságokra, hanem inkább elmélyítik azokat azáltal, hogy a társadalmi különbségekre helyezik a hangsúlyt, miközben a gazdasági egyenlőtlenségek tovább élnek.

Mindezek a kritikák megalapozottak, ugyanakkor olyan konzervatív értékrendre épülő közép-kelet-európai posztoszocialista illiberális demokráciában, mint Magyarország az identitásalapú megkülönböztetés gyakran a társadalmi és gazdasági újraelosztás rendező elvévé válik. Ebben a politikai környezetben az identitásalapú megkülönböztetések, mint például a 33-as

paragrafus², amely a transznemű emberek jogait korlátozza, világosan mutatják, hogy az identitáspolitika nem csupán kulturális jelentőséggel bír, hanem közvetlen gazdasági következményekkel is jár (Primecz és Pelyhe, 2023). A transznemű emberek jogainak korlátozása nemcsak identitásukat érinti, hanem jelentős mértékben befolyásolja munkaerőpiaci lehetőségeiket és gazdasági biztonságukat is, mivel gyakran szembesülnek diszkriminációval és marginalizációval a munkaerőpiacon (FRA, 2020).

Az interszekcionális elmélet segít megérteni, hogyan működnek együtt különböző társadalmi kategóriákban meglévő előnyök, hogy együttesen jelentős privilégiumot biztosítsanak bizonyos csoportok számára. A fehér, heteroszexuális, cisznemű, keresztény férfiak számos társadalomban a privilegizált csoportként jelennek meg, mivel egyszerre élvezhetik a faji, nemi, vallási és szexuális orientációból fakadó előnyöket (Cava, 2016; Gormley, 2018; Joshi, 2020; Smith et al., 2014). A fehér privilégium például kedvezőbb munkaerőpiaci lehetőségekhez és gazdasági biztonsághoz vezet, mivel a faji diszkrimináció gyakran a színesbőrű közösségeket sújtja (Smith et al., 2014). Hasonlóképpen, a cisznemű emberek, akiknek nemi identitása megegyezik a születési nemükkel, ritkábban szembesülnek diszkriminációval, ami előnyt biztosít számukra a munkaerőpiacon és a társadalmi élet más területein (Cava, 2016). A keresztény vallási identitás erős privilégiumot jelent ott, ahol a keresztény értékek mélyen beágyazódtak a társadalmi normákba, befolyásolva a társadalmi és politikai döntéshozatalt (Joshi, 2020). A heteroszexuális emberek szintén előnyöket élveznek, különösen a házassághoz és az abból fakadó pénzügyi előnyökhöz való hozzáférés terén, míg az LMBTQ+ közösség tagjai gyakran kimaradnak ezekből a juttatásokból (Sipos és Bagyura, 2024).

Azok az egyének, akik mindezeket a privilégiumokat egyszerre élvezik, jelentős gazdasági és társadalmi hatalomra tesznek szert, amely elősegíti a magasabb jövedelmű munkákhoz való hozzáférést, a stabilabb foglalkoztatási feltételeket és a társadalmi mobilitást (Gormley, 2018). Azok az egyének, akik nem tartoznak ebbe a privilegizált csoportba, gyakran hátrányos helyzetben találják magukat, és nehezebben férnek hozzá gazdasági javakhoz, ezért gyakran kénytelenek elrejtetni identitásukat, hogy elkerüljék a diszkriminációt, és biztosítsák gazdasági túlélésüket (Martin és Hetrick, 2014). Ezért fontos, hogy feltárjuk az identitásalapú korlátozásokat, hogy megfelelően értékelhessük a társadalmi igazságosság kérdéseit.

² 2020. évi XXX. törvény 33.§-a ellehetetleníti a nem jogi elismerését, vagyis azt, hogy egy transznemű ember kérhesse, hogy irataiban a nemi identitásának megfelelő nem és név szerepeljen.

IV. Módszertan

A kutatásunkban az előbbieken bemutatott elméleti háttérre alapozva vizsgáljuk a budapesti LMBTQ+ közösséget. Tanulmányunk két részre osztható: 1) megvizsgáljuk azt, hogy a magyar társadalomban tapasztalható viszonyulások és attitűdök, a habitus-elmélet alapján milyen mértékben hatnak az LMBTQ+ közösség identitásalkotására, illetve 2) Henning Bech esszéjéből inspirálódva feltérképezzük azt, hogy a budapesti LMBTQ+ közösségben milyen csoportosulások lelhetők fel. Míg utóbbi esetben exploratív megközelítést alkalmazunk, és hipotézist nem állítunk, addig az előbbi esetben a következő hipotézist teszteljük: a magyar társadalmi attitűdök korlátozzák az LMBTQ+ közösség identitásalkotását.

Annak érdekében, hogy megvizsgáljuk a hipotézisünket, illetve elvégezzük az exploratív kutatást, kvalitatív kutatómódszertant alkalmaztunk. A kutatás során félig-strukturált interjúkat interpretáltunk Letenyei (2006) alapján, a bemutatott irodalmakkal összevetve azokat. Kétszintű interjúzást végeztünk: először az LMBTQ+ ügyek magyar civil szervezeteivel készítettünk interjút, majd a budapesti LMBTQ+ közösség tagjaival. A szervezetekkel készített interjúk során az egész közösségről szóló információk gyűjtése volt a célunk, míg a személyes interjú során az egyes individuumok történetének megismerése, a különböző hatásmechanizmusok tesztelése érdekében.

A félig-strukturált interjúk vázát Kallio et al. (2016) alapján több lépésben készítettük el. A fentebb bemutatott irodalmak szintézisére építve megalkottuk a szervezeti interjú előzetes vázát, majd azt a konzulensünk javítási javaslatai és validációja után pilotáltuk az első szervezeti interjún. Ezt követően a tapasztalatok alapján módosítottunk a kérdések sorrendjén és az interjú struktúráján. A szervezeti interjúk során a következő témák merültek fel: a budapesti LMBTQ+ közösség identitásalkotási folyamata, társadalmi attitűdök és identitásalkotás, variációk az identitásalkotásban. (A szervezeti interjúk végleges vázát az 1. sz. melléklet tartalmazza.) A szervezetekkel készített interjúk alapján készítettük el a személyes interjúk vázát, amit a szervezetek képviselőinek javaslataira javítottunk. A személyes interjúk során a következő témák merültek fel: szexuális identitás, identitásalkotás, kapcsolat a budapesti LMBTQ+ közösséggel. (A személyes interjúk végleges vázát a 2. sz. melléklet tartalmazza).

A szervezeti interjú alanyainak kiválasztásakor a magyar civil szféra LMBTQ+ ügyekkel foglalkozó szegmensét térképeztük fel. A Magyar LMBT Szövetség tagszervezetei

Magyarország legmeghatározóbb ilyen civil szervezetei (Magyar LMBT szövetség, n.d.). Ezen szervezetek közül a következők képviselőivel készítettünk interjút: 1) Háttér Társaság, ami Magyarország legrégebbi LMBTQ+ szervezete, célja a diszkrimináció-mentes társadalom kialakítása (Háttér Társaság, n.d.); 2) Szivárványcsaládokért Alapítvány, melynek célcsoportja a magukra családokként tekintő (gyermekvállalás előtt/után álló) LMBTQ+ párok (acsaladazcsalad.hu, n.d.); 3) Labrisz Leszbikus Egyesület, melynek célja a leszbikus és biszexuális nők láthatóságának növelése (Labrisz Leszbikus Egyesület, n.d.); illetve 4) Magyar Aszexuális Közösség, melynek fő tevékenysége a magyar aszexuálisok képviselete (Magyar Aszexuális Közösség, n.d.). Ezek a civil szervezetek mindamellet, hogy Magyarország meghatározó civil szervezetei, nagyrészt lefedik az LMBTQ+ közösség orientációit, illetve agendáit. A személyes interjúalanyok esetében a személyes ismeretségi körünkre támaszkodva történt a kiválasztás, hólabda módszerrel, amely segítette az interjúk személyes vonatkozásainak kiteljesedését. Emellet, a szervezeti interjúk során több esetben is tapasztaltuk azt, hogy az interjúalanyok saját megélésüket osztják meg, így ezeket az információkat is személyes tapasztalatokként interpretáltuk. (Az interjúalanyok felsorolását a 3. sz. melléklet tartalmazza). Az interjúalanyokat mind a szervezeti és a személyes interjúk esetében is, teljes körű anonimitásról biztosítottuk, ezért részletes információkat nem osztunk meg róluk a kutatásunkban.

Az interjúk elkészítését követően, a leiratokon kvalitatív adatelemzést végeztünk Babbie (2021) alapján. Első lépésben mind a szervezeti, mind a személyes interjúkat kódoltuk, az interjúvázak (1. sz. és 2. sz. melléklet) struktúrái alapján. Az eredmények interpretálása során a következő témakörök mentén térképeztük fel az eredményeket: 1) az LMBTQ+ identitás kialakításának folyamata Magyarországon, 2) a budapesti LMBTQ+ közösség megtartó ereje, 3) csoportosulások a budapesti LMBTQ+ közösségben. Végül a feldolgozott eredményeket összevetettük az elméleti kerettel, a megalapozott elmélet alkotás processzusát alkalmazva.

V. Eredmények

A következőkben a kutatásunk eredményeit mutatjuk be. Az 1. alfejezetben a szervezetekkel készített interjúk eredményeit, a 2. alfejezetben pedig a személyes interjúk eredményeit tárgyaljuk. A szervezeti interjúk esetében a következő struktúrát követjük: először a közösségi kohézió és megosztottság, másodszor a jogszabályi és társadalmi környezet, harmadszor a média és közösségi média, negyedszer a belső konfliktusok hatását mutatjuk be, majd végül a konformitás és radikalizmus különbségeit vázoljuk fel. A mélyinterjúk esetében is öt részben

mutatjuk be az eredményeket: tárgyaljuk a szexuális identitás és szexualitás megélését, az LMBTQ+ közösséghez való tartozást, az identitásalkotás társadalmi kontextusát, a különbségeket vidéki és városi tapasztalatok között, illetve a globális értékek és a közösségi média hatását.

V.1. Interjúk civil szervezetekkel

V.1.1. Közösségi kohézió és megosztottság

Az LMBTQ+ közösségen belüli kohéziót gyakran akadályozzák a tagok eltérő prioritásai és céljai. A Háttér Társaság képviselője szerint a közösség különböző csoportjai között gyakran tapasztalható széthúzás, ha nem is a felszínen, amelyet az egyéni ügyekre való fókuszálás és a tágabb társadalmi érzékenység és felelősségvállalás közötti eltérés okoz. Egyes csoportok inkább saját specifikus problémáikra összpontosítanak, míg mások szélesebb társadalmi kérdések iránt érzékenyebbek, ami feszültségeket és elszigetelődést eredményezhet a közösségen belül (Háttér Társaság).

A queer identitás fogalmának sokfélesége szintén hozzájárul a belső konfliktusokhoz. A Labrisz Leszbikus Egyesület képviselője rámutatott, hogy a queer identitás különböző egyének számára mást és mást jelenthet: van, akinek ez egy klasszikus szaknyelvi kategória, míg mások számára egy olyan identitás, amely nem illeszkedik semmilyen mainstream vagy LMBTQ+ kategóriába. Ez a sokszínűség ugyanakkor lehetőséget is jelent a közösség számára, mivel egyre nagyobb láthatóságot és közösségformáló erőt biztosít Budapesten (Labrisz Leszbikus Egyesület).

V.1.2. Jogszabályi és társadalmi környezet hatásai

A jelenlegi jogszabályi környezet súlyosan akadályozza az LMBTQ+ közösség tagjainak identitásmegélését, különösen a transznemű személyek esetében. A Labrisz Leszbikus Egyesület és a Háttér Társaság képviselője is hangsúlyozta, hogy a 33-as paragrafus és a propagandatörvény olyan jogszabályok, amelyek jelentősen korlátozzák az identitás nyílt megélését. Ezek a törvények különösen nehéz helyzetbe hozzák a transznemű közösséget, mivel számukra a hivatalos ügyek intézése során rengeteg nehézség merül fel, ami súlyosan érinti őket (Labrisz Leszbikus Egyesület, Háttér Társaság).

A Háttér Társaság képviselője továbbá rámutatott, hogy a 2003-as egyenlő bánásmód törvény, bár Európa egyik legjobbjának számít, nem volt elég erős ahhoz, hogy megakadályozza a

korlátozó intézkedéseket. A jogszabályi környezet szigorítása növeli a kisebbségi stresszt, ami különösen a transznemű közösséget sújtja, de az LMBTQ+ közösség egészére is kihatással van (Háttér Társaság).

A magyar társadalom negatív attitűdjei szintén jelentős hatással vannak az LMBTQ+ közösség tagjainak életére. A Labrisz Leszbikus Egyesület képviselője szerint a magyar társadalom attitűdjei miatt sokan minimalizálják láthatóságukat, és vannak olyanok, akik külföldre költöznek, hogy elkerüljék a diszkriminációt. Ez különösen vidéken jellemző, ahol az LMBTQ+ közösségek kevésbé szervezettek, és a diszkrimináció gyakran következmények nélkül marad (Labrisz Leszbikus Egyesület).

A család támogatása kulcsfontosságú az egyének identitásának kialakulásában és megélésében. A Háttér Társaság képviselője kiemelte, hogy a család döntései, jelentősen befolyásolják az LMBTQ+ egyének identitásának megélését. Az LMBTQ+ közösség tagjait néha kitagadják családjukból, ami komoly lelki terhet ró az érintettekre (Háttér Társaság). Ezzel szemben a szervezet képviselője hangsúlyozta azt is, hogy a család támogatása mélyebb önismerethez és stabilabb identitáshoz vezet, különösen akkor, ha a család elfogadó és támogató.

A baráti közösségek szintén fontos szerepet játszanak, hiszen ezek az egyének által választott közösségek gyakran nyújtanak érzelmi támogatást és védelmet a homofóbia ellen. A Háttér Társaság képviselője szerint a baráti kapcsolatok különösen azért fontosak, mivel itt az egyének dönthetnek úgy, hogy megszakítják a kapcsolatot homofób barátaikkal (Háttér Társaság).

V.1.3. Média és közösségi média szerepe

A közösségi média fontos szerepet játszik az LMBTQ+ közösség életében, de kettős hatással van az identitás megélésére. A Háttér Társaság képviselője rámutatott, hogy bár a média növeli a queer identitások láthatóságát, gyakran torzítja is azok reprezentációját. Például a fehér, cisznemű, meleg férfiak dominanciája nem tükrözi megfelelően a közösség sokszínűségét, ami frusztrációt okozhat a közösség más tagjai körében (Háttér Társaság).

A Magyar Aszexuális Közösség képviselője kiemelte, hogy a média szerepe kulcsfontosságú az aszexuális identitások társadalmi elfogadásának előmozdításában. Fontos, hogy a médiában megjelenjenek olyan filmek, sorozatok és könyvek, amelyek hitelesen mutatják be az aszexuális és aromantikus identitásokat, mivel ez hozzájárulhat a társadalom szélesebb körű elfogadásához (Magyar Aszexuális Közösség).

A Szivárványcsaládokért Alapítvány képviselője szerint a közösségi média pozitív hatása abban rejlik, hogy hozzáférést biztosít hiteles információkhoz, és lehetőséget ad arra, hogy a közösség tagjai megtalálják a szükséges támogatást. Ugyanakkor a média polarizáló hatása is jelentős, mivel gyakran támadó felületként működik, ahol az LMBTQ+ közösség tagjait különféle támadások érik (Szivárványcsaládokért Alapítvány). A Labrisz Leszbikus Egyesület képviselője azt hangsúlyozta, hogy a pozitív hatás mellett nagyon erősen megjelenik az is, hogy a közösségi média teret biztosít a közösségen belüli konfliktusok kialakulására, különösen olyan esetekben amikor a radikális és konformistább nézőpontok ütköznek.

V.1.4. Belső konfliktusok és eltérések

Az LMBTQ+ közösségen belüli konfliktusok gyakran az eltérő identitások és azok megélésének módjai miatt alakulnak ki. A Labrisz Leszbikus Egyesület képviselője rámutatott, hogy a közösségen belüli „nem értem” reakciók gyakran fóbia vagy elutasítás formájában interpretálódnak, ami szükségtelen belső konfliktusokat generál. Ezek a konfliktusok különösen a meleg férfiak dominanciája és a transznemű kérdések iránti általános közömbösség miatt felerősödhetnek (Labrisz Leszbikus Egyesület).

A Háttér Társaság képviselője felhívta a figyelmet arra is, hogy a nemi és szexuális kisebbségek közötti különbségek törésvonalakat hozhatnak létre. Egyesek nem érzik magukat érintettnek a más közösségek kérdéseiben, ami rávilágít arra, hogy nem mindenki látja a közös elnyomó struktúrákat. Ez a megosztottság tovább nehezíti a közösségen belüli együttműködést (Háttér Társaság).

V.1.5. Konformitás és radikalizmus

Az LMBTQ+ közösségen belül különböző variációk figyelhetők meg az identitás megélésében. A Háttér Társaság képviselője szerint az NGO-k általában a konformistább vonalat képviselik, mivel a radikális csoportokat nehezebb nyíltan támogatni. Ugyanakkor a nem-bináris közösség láthatósága és bátorsága gyakran radikális kihívást jelent a bináris nemi struktúrák számára (Háttér Társaság).

A Magyar Aszexuális Közösség képviselője szerint az aszexuális közösségen belül sokan a „low profile” életmódot választják, mivel biztonságban érzik magukat, és nem akarják felhívni magukra a figyelmet. Ez érthető, hiszen a bizonytalanság és a lehetséges negatív reakciók elkerülése fontos szempont az aszexuális közösség számára (Magyar Aszexuális Közösség).

Az interjúk alapján világosan kirajzolódik, hogy a budapesti LMBTQ+ közösség számos belső és külső kihívással néz szembe. A jogszabályi környezet, a társadalmi attitűdök és a média hatásai mind jelentős szerepet játszanak az identitás megélésében és alakításában. A közösségen belüli törésvonalak és a különböző csoportok közötti feszültségek tovább bonyolítják a helyzetet, ugyanakkor a közösség ereje és kohéziója egyben megtartó erő is, amely támogatást nyújt a tagok számára a mindennapi életben.

V.2. Személyes interjúk az LMBTQ+ közösség tagjaival

V.2.1. Szexuális identitás és szexualitás megítélése

A válaszadók szexuális identitása egy komplex és gyakran nehezen megfogalmazható része önazonosságuknak, amely mélyen beágyazódik az életükbe és mindennapjaikba. Az interjúalanyok egy része küzdött azzal, hogy meghatározza saját identitását, amit különösen erősen befolyásoltak a családi és társadalmi hatások. A 24 éves biszexuális férfi például hangsúlyozta, hogy a szexuális identitás számára inkább egy veleszületett dolog, amely nem választás kérdése:

„Lehet, hogy ezzel születtem, ez olyan, mint a hajszín vagy a szemed színe, vagy bármi, hogy ez inkább egy biológiai dolog, hogy most te kihez vonzódasz, nem választás kérdése.”

(Kivonat az interjúból)

Más interjúalanyok, mint a 21 éves pánszexuális nő, arról számoltak be, hogy identitásuk megértése és elfogadása hosszú és bonyolult folyamat volt, amit nagymértékben befolyásolt a társadalmi környezet.

„Számomra a szexuális identitás szó kicsit negatívabb... amiatt, hogy milyen családban nőttem fel... ez egy negatív szó, hogy egyáltalán a szexuális identitásról beszélni kell, és nem csak a normális létezik.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet rávilágít arra, hogy a családi és társadalmi elvárások miként járulhatnak hozzá az identitás kialakításához, gyakran bonyolult és konfliktusos folyamatot eredményezve. Az identitás belső konfliktusait tovább fokozta az a tény, hogy sokan közülük nem érezték úgy,

hogyan az identitásukat teljes mértékben meg tudják élni a társadalom által meghatározott keretek között. A következő idézet a 23 éves leszbikus nőtől származik.

„Nekem azért van egyfajta internalizált homofóbiám még így a mai napig is... nagyon nehezen tudom elfogadni azt, hogy én meleg vagyok.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet jól mutatja, hogy a társadalmi nyomás és a belső küzdelmek hogyan nehezítik meg az identitás teljes megélését és elfogadását.

V.2.2. Az LMBTQ+ közösséghez való tartozás

A budapesti LMBTQ+ közösséghez való tartozás élménye változó volt az interjúalanyok körében. Míg egyesek számára a közösség biztonságot és támogatást nyújtott, mások távolságtartók voltak, vagy éppen kritikusak a közösség szerveződési formáival szemben. A 27 éves biszexuális nő számára például a queer identitás egyfajta biztonságot jelentett, amelyet a közösség összetartása és láthatósága erősített meg:

„Nekem a queer identitás jelent biztonságot. Szerintem van azért egy összetartás. Tök jó, hogy egyre láthatóbbak vagyunk.”

(Kivonat az interjúból)

Ezzel szemben a 23 éves leszbikus nő és a 21 éves pánszexuális nő kevésbé érezték magukat a budapesti LMBTQ+ közösség részének. A 23 éves leszbikus nő úgy vélte, hogy nincs egy nagyon erős közössége Budapesten és nem látta azt, hogy a közösség segítene identitása megélésében. Hasonlóképpen, a 21 éves pánszexuális nő úgy érezte, hogy a meleg közösségek azt a másságot erősítenek benne, amit inkább nem szeretne érezni. Ezek az utalások azt mutatják, hogy az LMBTQ+ közösséghez való tartozás nem mindenki számára nyújt azonos mértékű támogatást, és hogy a közösségen belüli dinamika is lehet megosztó.

V.2.3. Identitásalkotás és társadalmi kontextus

Az interjúk alapján egyértelműen látszik, hogy az identitásalkotás szoros kapcsolatban áll a társadalmi kontextussal. A válaszadók többsége arról számolt be, hogy a magyarországi társadalmi légkör, különösen vidéken, erősen befolyásolja, hogy milyen mértékben képesek megélni és kifejezni identitásukat. A 24 éves biszexuális férfi például vidékről származik, és azt mondta:

„A lakóhelyem az falu, de hát ott senki sem tudja, hogy most velem mi van... mert homofóbak. Szóval ott azért nincs meg a coming out.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet rávilágít arra, hogy a vidéki közegben a homofóbia és a társadalmi normák mennyire korlátozhatják az identitás nyílt megélését.

A társadalmi elvárások és normák szintén mélyen befolyásolták az egyének önreflexióját és identitásának alakítását. A következő idézet a 27 éves biszexuális nőtől származik.

„Nyilván az sem mindegy, hogy a saját közösséged hogy reagál a te konkrét identitásodra, és hogy ez például nekem így biszexuálisként néha nehéz, mert hogy a heteróktól meg a saját közösségemtől is ugyanazt a bifóbiát megkapom.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet jól példázza, hogy a társadalmi visszajelzések és előítéletek hogyan befolyásolják az identitás megélését és stabilitását. Az interjú alanyok beszámoltak arról, hogy a konzervatív vagy vallásos családi háttér komoly akadályt jelentett számukra szexuális identitásuk felismerésében és megélésében. A 21 éves pánszexuális nő és a 23 éves leszbikus nő is arról számol be, hogy a családjuk által közvetített értékek miatt sokáig tagadták saját identitásukat, és csak külső segítséggel, például pszichológus támogatásával tudtak előre lépni ebben a folyamatban.

Az LMBTQ+ identitás megélése nemcsak a szexuális orientáció függvénye, hanem erősen összefügg a társadalmi osztályokkal és az ezekhez kapcsolódó kulturális értékekkel is. A 27 éves biszexuális nő például arról beszél, hogy nehezen talál kapcsolódási pontokat a queer közösséggel:

„A queer közösségben kicsit van ez a nagyon harsány, vogue-olós, drag-es dolog, ami nekem az alacsony osztálybeli háttérrel nem annyira fér bele.”

(Kivonat az interjúból)

V.2.4. Különbségek vidéki és városi tapasztalatok között

A vidéki és városi környezet közötti különbségek jelentős hatással vannak az LMBTQ+ közösség tagjainak mindennapi életére. Az interjúalanyok többsége arról számolt be, hogy a

vidéki környezetben sokkal nehezebb nyíltan megélni az identitásukat. Az 50 éves leszbikus nő például Budapestre költözve találta meg azt a biztonságot és nyitottságot, amelyet vidéken nem tapasztalt:

„Budapesten élni megnyugtató, ez egy sokkal nyitottabb, biztonságosabb közeg egy vidéki lét után.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet jól illusztrálja a vidéki és városi környezet közötti jelentős különbségeket az LMBTQ+ közösség tagjainak életében. A 27 éves biszexuális nő, aki szintén vidékről származik, szintén hangsúlyozta a különbségeket:

„Vidéken még mindig van szerintem ez a nagyon tipikus város szélén, erdőben, itt-ott első randizás, ami amúgy valahol izgalmas, de közben meg szomorú is, hogy mégiscsak egy ilyen rejtőzködő életmód.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet arra utal, hogy a vidéki környezetben az LMBTQ+ közösség tagjai gyakran kénytelenek rejtőzködni, ami tovább növeli a társadalmi izoláció és elnyomás érzését.

V.2.5. Globális értékek és közösségi média hatása

A globális értékek és a közösségi média jelentős szerepet játszott az identitásformálásban, különösen a fiatalabb generációknál. A 23 éves leszbikus nő elmondta, hogy a nyugat-európai és amerikai leszbikus párok pozitív példái segítettek neki önmagát elfogadni:

„Nagyon-nagyon felüdítő volt, amikor megtaláltam az internetet és elkezdtem olyan nyugat-európai youtubereket, meg instagramokat nézni, ahol láttam, hogy emberek úgy élik az életüket, hogy homoszexuálisak.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet jól mutatja, hogy a globális média milyen hatással lehet az egyének önazonosságának formálására és elfogadására. Hasonlóképpen, a 21 éves pánszexuális nő is arról számolt be, hogy a közösségi média, különösen a TikTok, nagyban hozzájárult ahhoz, hogy elfogadja saját identitását:

„Amikor 2020-ban letöltöttem a Tiktokot, akkor még úgy töltöttem le, hogy homofób voltam... de az volt szerintem az ilyen vízválasztó, amikor a Tiktokon elkezdtem ezt.”

(Kivonat az interjúból)

Ez az idézet jól mutatja, hogy a közösségi média milyen erős hatással lehet az egyének előítéleteinek lebontására és identitásának elfogadására.

Az interjúk alapján világosan látszik, hogy az LMBTQ+ közösség tagjainak identitása rendkívül komplex, sok tényezőtől függő és gyakran belső konfliktusokkal teli folyamat. A szexuális identitás meghatározása és megélése nagyban függ a társadalmi kontextustól, amelyben az egyén él, legyen az vidéki vagy városi környezet. Míg Budapest nyitottabb és elfogadóbb légkört biztosít a közösség tagjai számára, addig a vidéki környezet gyakran korlátozó és rejtőzködésre kényszerít. Az interjúalanyok közül sokan úgy érezték, hogy az LMBTQ+ közösséghez való tartozás biztonságot és támogatást nyújt, de mások számára ez a közösség nem volt elérhető vagy nem nyújtott elegendő támogatást. A globális értékek és a közösségi média is fontos szerepet játszott az identitásformálásban, különösen a fiatalabb generációk számára, akik ezek által találtak pozitív példaképekre és megerősítést identitásukban. Összességében az LMBTQ+ identitás megélése és formálása szoros kapcsolatban áll a társadalmi kontextussal, amelyben az egyén él, és ez a kapcsolat nagyban befolyásolja, hogy milyen mértékben képesek az egyének elfogadni és kifejezni önmagukat.

VI. Következtetések

VI.1. Az LMBTQ+ identitás kialakításának folyamata Magyarországon

A kutatásunkból világosan kirajzolódik, hogy a magyarországi LMBTQ+ közösség tagjainak identitásformálását és önmegélését mélyen befolyásolja a társadalmi és jogi környezet. Ez a környezet nemcsak korlátozza az egyének nyílt identitásvállalását, hanem sokszor strukturálisan is ellehetetleníti az LMBTQ+ emberek teljes és nyilvános önkifejezését.

A magyarországi jogi környezet, amely számos restriktív intézkedést és törvényt foglal magában, alapvető akadályt jelent az LMBTQ+ közösség tagjainak identitásmegélésében. Az olyan jogszabályok, mint a „propaganda törvény” és a transznemű emberek jogainak korlátozása csökkentik a társadalmi láthatóságot, ezáltal növelve a kisebbségi stresszt. A törvények olyan hatalmi eszközökként is értelmezhetők, amelyek a szexualitásról és nemi identitásról szóló diskurzusokat szabályozzák és korlátozzák, fenntartva ezzel a heteronormatív

struktúrákat. A hatalom így a szexualitás szabályozásán keresztül is gyakorolja befolyását, biztosítva, hogy a társadalmi rend a hagyományos nemi és szexuális normák szerint maradjon fenn. Az interjúk eredményei mutatják, hogy a szigorú jogszabályi környezet sokszor ellehetetleníti az LMBTQ+ embereket, és a családban és a társadalomban tapasztalt negatív attitűdök rejtőzködésre, menekülésre, esetleg az ország elhagyására kényszerít őket. Az ilyen környezet elősegíti az internalizált homofóbia kialakulását, amely tovább fokozza az egyének önazonosságával kapcsolatos belső konfliktusait és bizonytalanságát. Az interjúk során számos alany számolt be arról, hogy a társadalom negatív attitűdje miatt nem tudják nyíltan megélni identitásukat, ami komoly pszichológiai terhet is jelenthet az egyén számára.

Az interjúk eredményei alátámasztják azt, hogy az identitás egy folyamatosan formálódó, reflexív folyamat, amely nagymértékben függ a társadalmi, kulturális és politikai környezet változásaitól. A magyarországi LMBTQ+ személyek identitásformálásában szerepet játszanak a családi elvárások, társadalmi normák, diszkriminatív attitűdök és az elfogadás személyes élményei. Az interjúk alapján az egyének identitás kifejeződése különböző társadalmi helyzetekben változik: a városi környezet, mint Budapest, viszonylag nagyobb elfogadást és nyitottságot biztosít, míg a vidéki területek konzervatívabb társadalmi struktúrái gyakran kényszerítik az LMBTQ+ közösség tagjait az identitásuk elrejtésére vagy megtagadására. A különböző társadalmi kontextusokban való mozgás gyakran megköveteli az egyénektől, hogy identitásukat újra és újra átértékeljék és alkalmazkodjanak a környezeti elvárásokhoz, például a magánéletben és a nyilvánosságban, illetve különböző közösségi csoportokon belül. Az interjúk alapján elmondható, hogy ez a társadalmi környezet, amely korlátozza a nyílt identitásvállalást, hozzájárul ahhoz, hogy az LMBTQ+ személyek identitása folyamatosan reflexív módon alakuljon, gyakran a jogi és társadalmi elvárásokra adott válaszként.

Az eredményekből arra következtethetünk, hogy Magyarországon az LMBTQ+ közösség tagjainak nehéz az ontológiai biztonsághoz szükséges stabil önérzet és létérzés kialakítása a jelenlegi ellenséges társadalmi közegben. A társadalmi változásokra adott folytonos reflexivitás sokszor akadályozza a közösség tagjait identitásuk stabil megélésében. A stabilitás eléréséhez a közösség tagjai különböző stratégiákat alkalmaznak. A konformisták az elfogadottságot és a társadalmi normáknak való megfelelést választják. A társadalmi normákhoz való igazodásban és a láthatóság minimalizálásában találják meg a viszonylagos biztonságot. Ezzel szemben vannak akik aktívan keresik a stabilitást azáltal, hogy nyíltan képviselik nézeteiket és harcolnak az LMBTQ+ jogokért. Ez a két stratégia ugyanazon probléma különböző megközelítéseit tükrözi, amely a stabilitás keresése egy ellenséges

környezetben, amely folyamatos alkalmazkodást és reflexív önmeghatározást követel meg a közösség tagjaitól.

Az interjúk rámutatnak arra, hogy az LMBTQ+ közösség tagjai, különösen a transznemű személyek erősen kitettek a diszkriminációnak és a társadalmi kirekesztésnek, mivel a jogi keretek nem biztosítanak számukra megfelelő védelmet és elismerést. Ez is tovább növeli a kisebbségi stresszt és hozzájárul a társadalmi láthatatlanságuk fenntartásához. A diszkrimináció nemcsak az egyéni identitásmegélés lehetőségeit korlátozzák, hanem a közösségi szerveződést és csoportosulást is akadályozzák. A közösség tagjai gyakran tartanak attól, hogy láthatóvá váljanak, ami csökkenti az összefogást és a közös érdekérvényesítést. A jogi és társadalmi korlátozások következményeként az LMBTQ+ emberek körében fokozódik az elnyomottság érzése és az internalizált homofóbia, ami negatívan befolyásolja az identitás szabad formálását.

Az interjúk rámutatnak arra, hogy az identitás kialakulása szorosan összefonódik más társadalmi tényezőkkel, mint például az osztályhelyeztetel és a földrajzi elhelyezkedéssel. A társadalmi osztály meghatározza az LMBTQ+ egyének habitusát, és ezáltal befolyásolja, hogyan élik meg és fejezik ki identitásukat. Például az alacsonyabb társadalmi-gazdasági háttérrel rendelkező személyek elidegenedhetnek a queer kultúra feltűnőbb kifejeződéseitől, amelyeket gyakran a közép- vagy felsőosztálybeli egyének számára hozzáférhetőbbnek tekintenek. Hasonlóképpen, a városi vagy vidéki lakóhely, mely különböző élményeket és korlátokat formál.

Az interjúk eredményei alapján a közösségi média jelentős, de kettős hatással van az LMBTQ+ közösség tagjainak identitásformálására. Egyrészt a közösségi média platformjai lehetőséget biztosítanak az identitás nyílt megélésére, a reprezentációra, és a liberálisabb nézetekhez való hozzáférésre. Ez különösen fontos a fiatalabb generációk számára, akik itt találnak támogató közösségekre és olyan példákra, amelyek segítik önazonosságuk elfogadását és kifejezését. Másrészt a közösségi média gyakran polarizáló hatással is bír, mivel teret ad a homofób és diszkriminatív megnyilvánulásoknak, valamint torzított vagy egysíkú reprezentációkat kínál, amelyek nem tükrözik megfelelően a közösség sokszínűségét.

VI.2. A budapesti LMBTQ+ közösség megtartó ereje

Az eredményeink azt mutatják, hogy Budapest egy vonzó hely a magyar LMBTQ+ közösség számára. Az interjúalanyaink történeteiből és a szervezeti benyomások alapján is az látszik,

hogy sokan a közösség tagjai közül a fővárosba költöznek, hiszen a város lehetőséget biztosít a kiteljesedésre, illetve nagyobb anonimitást is biztosít.

Abban viszont kettőséget fedeztünk fel, hogy individuális szinten mit tud nyújtani a budapesti közösség: létezik egy erős közösségkovácsoló funkció, ami egyeseknek biztonságérzetet is tud nyújtani, viszont a közösség néhány tagja nem szerves része semmilyen csoportnak, számukra nem jelent semmit a budapesti LMBTQ+ közösség. Ebből arra következtetünk, hogy Budapest biztonságot nyújt az LMBTQ+ közösségnek, illetve a fővárosnak van közösségformáló ereje, viszont az utóbbi funkció nem mindenki számára működik, vagy elérhető.

A budapesti kiteljesedésre vonatkozó eredményeinket alátámasztják a korábban bemutatott különbségek Budapest és vidék között: a vidéki közösségek esetében az erősebb konzervatív értékek gátolják az LMBTQ+ egyének életét, ezért a földrajzi mobilitást választják. A költözés során megélt elfogadásbeli különbségeket a bourdieu-i habitus elmélet azon vonatkozása támasztja alá, mely kimondja, hogy a társadalmi attitűdök mikro-közösségek mentén változhatnak.

Érdekes mélyebben megvizsgálni a kettőséget, amit a budapesti közösség megélésében találtunk. Annak ellenére, hogy általánosságban kijelenthető, hogy Budapest az egyik legmegfelelőbb település az országban az LMBTQ+ közösség részére, a közösséghez való kapcsolódásban a fentebb már bemutatott kettős dinamikát vehetünk észre. Erre a magyarázat, az identitás kritikájában lehet, ugyanis feltételezzük, hogy főként egyéb, az identitáson túli különbségek okozzák azt, hogy különböző individuumok esetében más mértékű integrálódás történik a budapesti LMBTQ+ közösségbe. Azt, hogy pontosan milyen törésvonalak azonosíthatók, és mik okozzák ezeket a törésvonalakat a budapesti közösségben, a következő fejezetben részletezzük.

VI.3. Csoportosulások a budapesti LMBTQ+ közösségben

A kutatásunk exploratív részében Henning Bech esszéjéből inspirálódva azt igyekszünk feltérképezni, hogy a budapesti LMBTQ+ közösségen belül milyen mintázatok mentén azonosíthatók csoportosulások. Az interjúk alapján az eredmények azt mutatják, hogy nagyon egyértelmű törésvonalak nem határozhatók meg, viszont a közösséghez tartozó egyének különböző prioritásai, és a sokszínű LMBTQ+ identitás megélése mentén, azonosíthatók feszültségek.

A különböző prioritások főként abban a kérdéskörben jelennek meg, és vezetnek a közösség szétválasztásához, hogy milyen felelőssége van a közösségnek más marginalizált csoportok felé, illetve, hogy a közösségben, az orientációk mentén szétválasztható al-közösségeknek (meleg, leszbikus, biszexuális, transznemű, nem-bináris, stb.) milyen felelőssége van más al-közösségek felé. Az interszekcionalitás kérdése tehát belső és külső megosztottságot eredményez a csoportban. Az interjúk, illetve az identitás kritikája alapján arra következtethetünk, hogy más társadalmi egyenlőtlenségek (pl. osztályhelyzet) eredményezik ezt a feszültséget. Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy a prioritások mentén történő megosztás esetén nem találtunk arra utaló jelet, hogy generációs különbségek eredményezhetik ezt a dinamikát.

Az LMBTQ+ identitás megélésében a konformitáshoz és a binaritáshoz való viszony mentén találhatunk kategóriákat a budapesti közösségen belül. Míg a közösség egy része bináris kategóriák mentén (férfi-nő, meleg-heteroszexuális) alakítja ki és éli meg szexuális identitását, és gyakran konformista módon megjelenik a létező társadalmi struktúrákba való beilleszkedésre az igény, addig a közösség másik része a bináris struktúrákat lebontva építi fel identitáskonstrukcióját. Kutatásunkból kiderül, hogy a fővárosi környezet kifejezetten kedvező az utóbbi identitáskonstrukciók kialakítására, hiszen kevésbé rigid elvárásrendszer fedezhető fel a társadalom oldaláról. Eredményeink alapján kijelenthetjük azt is, hogy ebben a szétválásban erősen megjelennek generációs különbségek: a fiatalabb korosztály hajlamos a struktúráktól elrugaszkodott identitások kialakítására, míg az idősebb korosztály inkább a binaritás mentén gondolkodik. Ez a különbség gyakran vezet belső feszültségekhez, a meg nem értésből fakadóan, ami tovább mélyíti a törésvonalakat.

Ismételten fontos megjegyezni, hogy bár a kutatás fókuszja a budapesti LMBTQ+ közösség, az eredmények is világosan mutatják, hogy a globális viszonyulások, a média és a közösségi média szerepe, meghatározó az identitásalkotási folyamatban. Eredményeink alapján kijelenthetjük, hogy a globális média és közösségi média egyrészt segíti az LMBTQ+ közösség identitásalkotását individuális szinten. Ugyanakkor a csoportidentitás kialakulását inkább gátolja, mivel teret enged a – sokszor felesleges – konfliktusok kibontakozásának, és nem egyenlő súllyal reprezentálja a különböző al-identitásokat, hiszen cisz-meleg férfi felülreprezentáltság tapasztalható.

Míg Henning Bech állítása szerint a jóléti államokban a heteroszexuális-homoszexuális kategóriák eltűnésével az LMBTQ+ közösség diverzitása is csökken, addig eredményeink azt

mutatják, hogy Magyarországon, és főként Budapesten továbbra is lehetséges a közösség valamekkora szétválasztása bizonyos törésvonalak mentén. Ezek a törésvonalak az interszekcionalitás és a binaritás mentén alakulnak ki, utóbbi esetében erősen megjelennek generációs különbségek is. Az eredményeink egyik érdekessége az, hogy míg a közösségben észrevehető az egységesség kommunikálása kifelé, addig belül ez korántsem valósul meg teljes mértékben, az identitás-kritika függvényében, feltehetően más társadalmi és gazdasági különbségek eredményeképp. Érdekesség még az is, hogy alapvetően a belső feszültségek hatalmas töréseket nem okoznak a közösségben, viszont az tapasztalható, hogy a bizonyos alcsoportok nem teljesen értik más alcsoportok identitáskonstrukcióit, és ez belső konfliktusokhoz vezet. Ez feltételezhetően a fentebb bemutatott internalizált homofóbia eredménye, és a magyar társadalomban tapasztalt ellenséges viszonyulások és attitűdök leképződése a közösségen belül.

VII. Konklúzió

A kutatásunk célja a budapesti LMBTQ+ közösségen belüli identitásképzési folyamatok feltárása volt a magyar társadalmi attitűdök tükrében. A tanulmány két központi kérdést vizsgált. Az elsődleges kutatási kérdés annak megértésére irányult, hogy az uralkodó társadalmi attitűdök és a kormányzati politikák hogyan befolyásolják az identitás kialakításának folyamatát a budapesti LMBTQ+ egyének körében. Hipotézisünk az volt, hogy a Magyarországon uralkodó negatív attitűdök korlátozzák az LMBTQ+ egyének identitásképzésének horizontját. A második, feltáró jellegű kérdésünk célja az volt, hogy azonosítsuk a budapesti LMBTQ+ közösségen belüli esetleges csoportosulásokat Henning Bech (1998) kutatására támaszkodva.

Eredményeink azt mutatták, hogy a budapesti LMBTQ+ közösség tagjainak identitásalkotása jelentős mértékben korlátozott a jogi és társadalmi környezet által. A jelenlegi jogi keretrendszer– beleértve olyan korlátozó törvényeket, mint a “propaganda törvény” és a transznemű személyek jogait szűkítő szabályozások– akadályozza az LMBTQ+ identitások nyílt megélését és az identitásuk formálását, és jelentősen csökkenti a társadalmi láthatóságot, ami fokozza a kisebbségi stresszt és növeli az internalizált homofóbiát. Ezek a terhek sok LMBTQ+ személyt arra kényszerítenek, hogy elrejtseik identitásukat, vagy elhagyják az országot. Kutatásunk rámutatott arra, hogy ezek a törvények a hatalom eszközeiként működnek, szabályozva és korlátozva a szexualitásról és nemi identitásról szóló diskurzust, ezzel fenntartva a hagyományos heteronormatív struktúrát. Az interjúk feltárták, hogy az

identitásfejlődés egy reflexív, folyamatosan alakuló folyamat, amelyet nagymértékben befolyásolnak a változó társadalmi, kulturális és politikai dinamikák. Az olyan városi környezet, mint Budapest, viszonylagos elfogadást és önkifejezési lehetőségeket kínál, de ez a tapasztalt nem univerzális, mivel olyan interszekcionális tényezők, mint a társadalmi osztály, földrajzi elhelyezkedés és generációs különbségek szintén közrejátszanak. Az egységes kifelé irányuló kommunikáció ellenére a budapesti LMBTQ+ közösség belső megosztottságot mutat, olyan tényezők mentén, mint a binaritás kérdése vagy a prioritizáció. Míg a közösség egyes tagjai a konformitásra és a már meglévő társadalmi struktúrába való besimulás biztonságára törekednek, mások radikálisabb nézőpontot képviselnek, köztük a bináris struktúrák lebontására való törekvést. Bár a kutatásunk középpontjában a budapesti LMBTQ+közösség állt, az eredmények egyértelműen azt mutatták, hogy a globális attitűdök, a média szerepe és a közösségi média jelentősen befolyásolja az identitás kialakulásának folyamatát.

A kutatásunk során kvalitatív módszertant alkalmaztunk, félig strukturált interjúkat készítve magyarországi LMBTQ+ civil szervezetek képviselőivel és a budapesti közösség tagjaival. Ez a megközelítés lehetővé tette, hogy feltárjuk az identitásformálás komplexitását és a közösség belső dinamikáját. Az interjúkat két szakaszban végeztük el: először a civil szervezetekkel, hogy megértsük a közösség tágabb dinamikáját, majd a közösség tagjaival, hogy mélyebb betekintést nyerjünk az identitásalkotás személyes tapasztalataiba. Az összegyűjtött adatokat tematikusan elemeztük az identitásformálás mintázatainak és a közösségi kohézió eltéréseinek azonosítása érdekében. Ezek alapján a hipotézisünk csak részben nyert megerősítést, mivel bár a jogi és társadalmi tényezők általánosságban korlátozóak, az identitás megélésének mértéke egyénenként és csoportonként eltérő lehet. Az exploratív kérdésfelvetésünk feltárta, hogy bizonyos csoportosulások és törésvonalak megfigyelhetők a budapesti közösségen belül, különösen az identitás megélésének módja és az interszekcionális különbségek mentén.

Kutatásunk fontos hiányt tölt be a magyar nyelvű szakirodalomban az LMBTQ+ közösség identitásformálásával és annak megélésével kapcsolatos kérdések terén. A jelenlegi kutatások nagy része az LMBTQ+ közösséget érő elnyomás mértékére és jogi korlátozásokra fókuszál, azonban kevés figyelmet fordítanak arra, hogy az ilyen körülmények miként alakítják az identitás kialakítás folyamatát. Tanulmányunk során erre a hiányra reflektálunk, mélyreható elemzést nyújtva azokról a tényezőkről, amelyek formálják az identitás fejlődését a magyarországi LMBTQ+ közösségben.

Tanulmányunk jelentős hozzájárulása, hogy az interjúk segítségével olyan primer adatokat gyűjtöttünk, amelyek elengedhetetlenek voltak a témával kapcsolatos empirikus kutatások eddigi hiányának pótlásához. Az elméleti háttérrel az empirikus eredményekkel szintetizáltuk, hogy betekintést nyerjünk a budapesti LMBTQ+ közösségen belüli identitásformálási folyamatokba. A kutatás feltárta, hogy a társadalmi normák, a jogi keretek és a társadalmi környezetek miként alakítják ezeket a folyamatokat, és rávilágított a közösség különböző szegmensei által tapasztalt sokféle megélésre és kihívásra. Ez az átfogó elemzés hozzájárulhat a jövőbeli kutatásokhoz az LMBTQ+ jogok és képviselet témakörében Magyarországon.

VIII. Hivatkozásjegyzék

- acsaladazcsalad.hu. (n.d.). Misszió. <https://www.acsaladazcsalad.hu/>. 2024.08.29.
- Babbie, E. (2021). Qualitative Data Analysis. In E. Babbie (Ed.), *The Practice of Social Research* (pp. 384-415). Cengage.
- Bech, H. (1998). Századvégi nyugati szexualitások: queer identitások és a modern homoszexuális eltűnése. *Replika*, 33-34, 243-257.
- Béres-Deák, R. (2022). Out in the Country and in the City: Discourses and Practices of Being Out in the Hungarian LGBTQ Community. In *Mapping LGBTQ Spaces and Places: A Changing World* (pp. 555-568). Cham: Springer International Publishing.
- Bernal Crespo, J. S., Orozco Arcieri, C. A., & Molinares Hassan, V. (2016). Foucault and homosexuality: From power relation to practice of freedom. *Revista de Derecho*, (46), 111-130. http://www.scielo.org.co/scielo.php?pid=S0121-86972016000200111&script=sci_arttext&tlng=en. 2024.08.26.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A social critique of the judgement of taste*. Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1990). *The Logic of Practice*. Stanford University Press.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511812507>
- Butler, J. (1990) *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge..
- Butler, J. (1991). Imitation and Gender Insubordination. In: Abelove, H., Barale, M.A., Halperin, D.M. (Eds.) *The Lesbian and Gay Studies Reader*. Routledge, New York London. <https://pcnw.org/files/Butler-ImitationandGenderInsubordination.pdf>. 2024.08.25.
- Cava, P. (2016). *Cisgender and cissexual*. The Wiley Blackwell encyclopedia of gender and sexuality studies, 1-4.
- Fearon, J. D. (1999). What is identity (as we now use the word). Unpublished manuscript, Stanford University, Stanford, Calif, 1-43.
- Foucault, M. (1978). *History of Sexuality I: The Will to Know*. New York: Random House.
- FRA (European Union Agency for Fundamental Rights). (2020). LGBTI Survey Data Explorer. <https://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>
- Fraser, N. (1995). Recognition or redistribution? A critical reading of Iris Young's Justice and the Politics of Difference. *Journal of political philosophy*, 3(2), 166-180.

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1467-9760.1995.tb00033.x>.
2024.08.26.

Giddens, A. (1991). *Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.

Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy*. Stanford University Press.

Gormley, B. (2018). *Allies and activists: Working with white, male, heterosexual, cisgender, or Christian privilege*.

Górska, P., Bilewicz, M., & Winiewski, M. (2017). Invisible to the state. Institutional sexual stigma and collective action of LGB individuals in five East European countries. *Group Processes & Intergroup Relations*, 20(3), 367-381.
<https://doi.org/10.1177/1368430216684646> 2024.07.14.

Háttér Társaság. (nd.). *Tevékenységünk*. <https://hatter.hu/tevekenysegunk>. 2024.07.10.

Háttér Társaság. (2023). *LMBTQI témák magyarországi megítélése*. 2023 november.
<https://hatter.hu/kiadvanyaink/az-lmbtqi-temak-magyarorszag-megitelese-2023-november>. 2024.08.10.

Joshi, K. Y. (2020). *White Christian Privilege: The Illusion of Religious Equality in America*. New York University Press.

Kallio, H., Pietilä, A. M., Johnson, M., & Kangasniemi, M. (2016). Systematic methodological review: developing a framework for a qualitative semi-structured interview guide. *Journal of advanced nursing*, 72(12), 2954-2965.

Labrisz Leszbikus Egyesület. (nd.). *Történelem*.
<https://labrisz.hu/rolunk/tortenelem#:~:text=Az%20egyes%C3%BClet%20legfontosabb%20tev%C3%A9kenys%C3%A9ge%20a,ismeretterjeszt%C3%A9sen%2C%20lobbitev%C3%A9kenys%C3%A9gen%20%C3%A9s%20az%20egyes%C3%BClet>. 2024.07.10.

Letenyei, L. (2006). *Településkutatás*. TeTT könyvek.

Magyar Aszexualis Közösség. (nd.). *Egyesületünk*. <https://aszex.hu/egyesuletunk/>.
2024.07.10.

Magyar LMBT Szövetség. (nd.). *Tagszervezetek*.
<http://lmbtszovetseg.hu/szovetsegunk/tagszervezetek>. 2024.07.10.

Maton, K. (2014). *Habitus*. In Pierre Bourdieu (pp. 48-64). Routledge.

Martin, A. D., & Hetrick, E. S. (2014). The stigmatization of the gay and lesbian adolescent. In *The treatment of homosexuals with mental health disorders* (pp. 163-183). Routledge.

Nash, R. (1990). Bourdieu on education and social and cultural reproduction. *British journal of sociology of education*, 11(4), 431-447.

- Primecz, H., & Pelyhe, V. (2023). Hungary as a precarious context for the lesbian, gay, bisexual, and transgender community. Interviews with transgender people. *Gender, Work & Organization*. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/gwao.13038>. 2024.08.23.
- Sedgwick, E. K. (1990). *Epistemology of The Closet*. University of California Press.
- Simonelli, C., Galizia, R., Eleuteri, S. (2023). Sexuality and Sexual Orientation in the Twenty-First Century. In: Bettocchi, C., Busetto, G.M., Carrieri, G., Cormio, L. (Eds.) *Practical Clinical Andrology*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-11701-5_2 2024.07.14.
- Sipos, A., & Bagyura, M. (2024). Fighting for space within the cis-and heteronormative public sphere: An analysis of Budapest Pride. *Social Inclusion*, 12. <https://www.cogitatiopress.com/socialinclusion/article/view/7808>. 2024.08.23.
- Smith, A., Crosthwaite, J., & Clark, C. (2014). White privilege. In S. Thompson (Ed.), *Encyclopedia of Diversity and Social Justice*. Rowman & Littlefield Publishers.
- Žižek, S. (1999). *The Ticklish Subject: The Absent Centre of Political Ontology*. Verso.

IX. Mellékletek

1. sz. melléklet: Interjúvázlat szakértői interjúhoz

Téma	Kérdések
Bevezetés	Milyen kapcsolata van a szervezetnek az LMBTQ+ közösséggel? Hogyan segíti a szervezet a nem heteroszexuális egyének önazonosságának kifejezését és megélését?
Budapest LMBTQ közösség kapcsolata az identitásalkotással	Milyen ma nem heteroszexuálisként élni Budapesten?
	Mit jelent számukra a queer identitás? Mit tapasztalnak a közösségekben, amikkel foglalkoznak?
Társadalmi attitűdök és identitásalkotás	A jelenlegi jogszabályi és társadalmi környezet hogyan befolyásolja a nem heteroszexuálisok helyzetét?
	Hogyan látják a szervezet tagjai a média és a közösségi média hatását az identitás megélésére?
	Elkülöníthető a környezet az identitás megélésétől?
Variációk az identításban	Milyen törésvonalak jelennek meg a “melegség” megélésében?
	Mennyire fonódik össze a nem heteroszexuális identitás mozgalmi identitással, vagy politikai aktivizmussal?
	Hogyan látják a szervezet tagjai a különböző generációk közötti különbségeket a szexuális identitás megélésében?
	Mit tapasztalnak a vidéki nem heteroszexuális közösségekben? Milyen különbségeket látnak a szervezet tagjai a fővárosi és vidéki LMBTQ+ közösségek tapasztalatai között?
Lezárás	Véleményünk szerint a környezet meghatározza azt, hogy milyen horizonton tudnak gondolkodni az egyének az identitásuk beazonosításakor. Erről mi a véleményük?

2. sz. melléklet: Interjúvázlat személyes interjúkhoz

Téma	Kérdések
Szexuális identitás	Mi jut eszébe a szexuális identitás szókapcsolatról? Mit jelent számodra a szexuális identitás? Milyen elemekből tevődik össze számodra? <i>Back up kérdések:</i> Mennyire hangsúlyos a szexuális orientáció, a nemi szerep, vagy a politikai aktivitás?
LMBTQ+ közösség és Budapest	Milyen ma nem heteroszexuálisként élni Budapesten? <i>Back up kérdések:</i> Milyen a meleg közösség Budapesten? Mennyire támogató a közösség? Mennyire lehet szabadon megélni a szexuális identitást Budapesten? Milyen atrocitásokkal találkozik Budapesten? Ha vidéki, milyen különbségeket tapasztal? Tervezi-e elhagyni az országot? Ha igen, miért? Előfordult-e valaha az, hogy meg kellett tagadnod az identitásodat? Ha igen, meséld el!
Identitásalkotás	A különböző közösségeidben tapasztalt hozzáállások hogyan alakították azt, hogy mit mondasz ma a szexuális identitásodról? <i>Back up kérdések:</i> Családod, barátaid, lakóhelyed, iskolád/munkahelyed közösségeiben tapasztaltak segítették vagy korlátozták az identitásalkotást? A magyar társadalomról alkotott képed segítette vagy korlátozta az identitásalkotást? A globális értékek, akár a social media-n keresztül, segítették vagy korlátozták az identitásalkotást? Milyen értékek vannak szerinted ezekben a közösségekben? Szerinted a társadalmi hozzáállástól elkülöníthető az identitásalkotásod?

3. sz. melléklet: Az elkészített interjúk alanyai

Ssz.	Interjú típusa	Interjú alanya (anonimizálást követően, szövegközi hivatkozás)
1	Szervezeti	Háttér Társaság
2	Szervezeti	Szivárványcsaládokért Alapítvány
3	Szervezeti	Labrisz Leszbikus Egyesület
4	Szervezeti	Magyar Aszexuális Közösség
5	Személyes	24 éves biszexuális férfi
6	Személyes	21 éves pánszexuális nő
7	Személyes	23 éves lesbikus nő
8	Személyes	27 éves biszexuális nő
9	Személyes	50 éves lesbikus nő
10	Személyes	aszexuális nő